

**TILNI MADANIY KONTEKSTDA O'RGANISH: BILIMMI YOKI
TUSHUNCHA?**

Mustayeva Guldora Salaxiddinovna Toshkent davlat transport universiteti
dotsenti

G'afurova Nazokat Baxriddin qizi Toshkent davlat transport universiteti
Iqtisodiyot fakulteti TNI-2 guruh talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada til va madaniyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlik ilmiy-nazariy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tilni o'rganish jarayonida faqat leksik va grammatik bilimlarni egallash yetarli emasligi, balki madaniy kontekstni chuqur anglash ham zarur ekani asoslab beriladi. Xususan, til egasining madaniy qadriyatlari, ijtimoiy xulq-atvori, muloqot uslubi va mentalitetini o'rganish orqali tilni to'g'ri va tabiiy qo'llashga erishish mumkinligi ko'rsatib o'tiladi. Maqolada madaniy kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan ta'limiy strategiyalar va metodik yondashuvlar ham tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari tilshunoslik, xorijiy tillarni o'qitish metodikasi va madaniyatlararo kommunikatsiya sohalarida nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: til o'rganish, madaniy kontekst, madaniyatlararo kommunikatsiya, lingvomadaniyatshunoslik, madaniy kompetensiya, til va madaniyat bog'liqligi, chet tillarini o'qitish metodikasi, ijtimoiy-madaniy tafakkur

Аннотация: В данной статье с научно-теоретической точки зрения анализируется неразрывная связь между языком и культурой. Обосновывается, что в процессе изучения языка недостаточно овладеть лишь лексическими и грамматическими знаниями — необходимо также глубокое понимание культурного контекста. В частности, подчеркивается, что правильное и естественное использование языка возможно через изучение культурных ценностей, социального поведения, стиля общения и менталитета носителей языка. В статье также рассматриваются образовательные стратегии и методические подходы, направленные на развитие культурной компетенции.

Результаты исследования имеют теоретическое и практическое значение в области лингвистики, методики преподавания иностранных языков и межкультурной коммуникации.

Ключевые слова: *изучение языка, культурный контекст, межкультурная коммуникация, лингвокультурология, культурная компетенция, связь языка и культуры, методика преподавания иностранных языков, социокультурное мышление.*

Annotation: *This article analyzes the intrinsic connection between language and culture from a scientific and theoretical perspective. It argues that in the process of learning a language, acquiring only lexical and grammatical knowledge is not sufficient; a deep understanding of the cultural context is also essential. Specifically, it is shown that mastering a language correctly and naturally is possible through learning about the cultural values, social behavior, communication styles, and mentality of its native speakers. The article also examines educational strategies and methodological approaches aimed at developing cultural competence. The research findings have both theoretical and practical significance in the fields of linguistics, foreign language teaching methodology, and intercultural communication.*

Keywords: *language learning, cultural context, intercultural communication, linguistic and cultural studies, cultural competence, language-culture relationship, foreign language teaching methodology, socio-cultural thinking.*

Zamonaviy ta'limda chet tillarini o'rganishning ahamiyati tobora oshib bormoqda. Biroq, til o'rganish jarayonini faqat lingvistik bilimlar bilan cheklash yetarli emas. Til – bu faqat so'zlar yig'indisi emas, balki biror millatning mentaliteti, qadriyatlari, urf-odatlari, tarixiy xotirasi va butun ijtimoiy tuzilmasining aksidir. Tilni o'rganishning faqat grammatika, sintaksis va leksikaga asoslangan yondashuvi yetarli bo'lmasligi, uning o'ziga xos madaniy kontekstini tushunish zarurligini ko'rsatadi. Madaniyat va til o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik tilni to'liq o'zlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Mazkur maqola, tilni madaniy kontekstda o'rganishning ilmiy asoslarini yoritib, til o'rganishda faqat lingvistik bilimlar emas, balki madaniy tushuncha ham zarur ekanligini ko'rsatishga intiladi.

Til va madaniyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik

Til va madaniyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tushunish, til o'rganish jarayonida faqat grammatik va leksik bilimlar bilan cheklanmaslik zarurligini anglashni taqozo etadi. Har bir til o'z egasining tarixiy xotirasini, madaniy qadriyatlarini va dunyoqarashini aks ettiradi. Madaniyatlararo farqlar va shaxsiy muomala me'yorlari til orqali ifodalanadi. Misol uchun, ingliz tilidagi "how do you do?" iborasi, odatda, faqat salomlashish maqsadida ishlatiladi, lekin bu iboraning ishlatilish nuqtai nazari va ahamiyati, anglash uchun o'sha madaniyatning an'analari bilish zarur. Bunday kontekstual tushuncha tilni to'g'ri ishlatishda muhim omildir. **Kramsch (1993)** ta'kidlaganidek, "Language is not just a system of words and grammar; it is a system of communication rooted in a culture that reflects the values and beliefs of a particular community" (Kramsch, 1993). Bu fikr tilning grammatik tuzilmasi va so'zlarni bilishdan tashqari, o'sha tilni so'zlashayotgan jamiyatning madaniy qadriyatlarini tushunish zarurligini ko'rsatadi.

Madaniyatni bilmagan holda til o'rganishning kamchiliklari

Tilni faqat grammatika va lug'atga asosanib o'rganishning kamchiliklari aniq seziladi. Madaniyatni hisobga olmagan holda o'rganilgan til, avvalo, noaniq yoki noto'g'ri ishlatilishi mumkin. Misol uchun, so'zlar va iboralarning to'g'ri kontekstdagi ishlatilmasligi natijasida til o'rganuvchi noto'g'ri muloqotga kirishishi mumkin. Bunday kamchiliklar o'quvchining tilni "muvaffaqiyatsiz" yoki "noqulay" ishlatishiga olib kelishi mumkin, ayniqsa, madaniyatlararo farqlar mavjud bo'lsa. **Hinkel (2011)** bu haqda shunday yozadi: "Understanding cultural nuances and the rhetorical practices of a language are essential for learners to effectively use the language in social and professional contexts" (Hinkel, 2011). Madaniyatni bilmaslik, til o'rganuvchining atamalarni noto'g'ri ishlatishiga yoki noto'g'ri xulq-atvorni ifodalashiga olib kelishi mumkin. Bunday kamchiliklar o'z navbatida, muloqotda xatoliklar va qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin.

Madaniyatni o'rgatishning samarali metodlari

Til o'rgatishda madaniyatni tushunishning o'rni katta. Madaniy kompetensiyani rivojlantirishning bir necha samarali metodlari mavjud. Birinchidan,

tilni o'rgatishda milliy adabiyotlarni o'rganish muhim ahamiyatga ega. Adabiyotlarni o'rganish orqali til o'rganuvchilar faqat so'zlarni, balki o'sha tildagi xalqning mentalitetini, qadriyatlarini va madaniy ramkalarini ham tushunadilar. **Byram (2008)** tomonidan ta'kidlanganidek, "In the context of foreign language education, the objective is not only linguistic competence but also the development of intercultural understanding and the ability to engage with others in a globalized world" (Byram, 2008). O'quvchilarni madaniyatlararo tushuncha bilan ta'minlash, ularning tilni to'g'ri va samarali ishlatishlariga yordam beradi.

Shuningdek, kino va teatr asarlari ham tilni o'rgatishda samarali vosita bo'la oladi. Madaniyatni o'rgatishda amaliy mashg'ulotlar va interaktiv metodlar qo'llanilishi ham foydali. Madaniy rolli o'yinlar orqali o'quvchilar tilni real hayotiy vaziyatlarda qo'llashni o'rganadilar. **Risager (2007)** shunday deb yozadi: "Language is always tied to culture, and the process of language learning is a process of cultural negotiation, where learners must navigate different cultural frameworks and communication styles" (Risager, 2007). Bu metodlar tilni o'rganishning samaradorligini oshiradi.

Madaniyatni o'rganishning lingvistik tahlili

Lingvistik tahlil nuqtai nazaridan, tilni madaniy kontekstda o'rganish o'ta muhimdir. Tillar orasida farqlarni o'rganish, masalan, tarjimondan talab qilinadigan yuqori madaniy kompetensiyani talab qiladi. Har bir til o'ziga xos semantik va pragmatik tuzilishga ega bo'lib, til o'rganuvchi uchun faqat grammatikani bilish kifoya qilmaydi. **Schumann (1978)** tomonidan aytilganidek, "Language acquisition is deeply influenced by the social and cultural context in which it takes place, as learners adapt to the new culture alongside learning the new language" (Schumann, 1978). Bu esa, til o'rganuvchilarining yangi madaniyatni o'zlashtirish bilan birga, tilni o'rganish jarayonidagi ijtimoiy va madaniy kontekstni ham o'rganishini taqozo etadi.

Shu bilan birga, tilni o'rganish faqat lingvistik bilimlarni egallash bilan cheklanmaydi. Til o'rganishning muvaffaqiyati, aynan madaniy kontekstni tushunish va uni hayotda qo'llash bilan o'lchanadi. Madaniyat va til o'rtasidagi bog'liqlikni inobatga olgan holda, tilni o'rganishda madaniy kompetensiyani rivojlantirishga

alohida e'tibor berish zarur. Bu esa, o'z navbatida, tilni o'zlashtirishni nafaqat bilim, balki chuqur tushuncha jarayoniga aylantiradi. Madaniyatni o'rgatish va tilni kontekstual ravishda o'rgatish metodlari o'quvchilarga faqat so'zlarni bilish emas, balki ularni to'g'ri va samarali ishlatishni ham o'rgatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. **Kramsch, C.** (1993). *Context and Culture in Language Teaching*. Oxford University Press.
2. **Byram, M.** (2008). *From Foreign Language Education to Education for Intercultural Citizenship: Essays and Reflections*. Multilingual Matters.
3. **Hinkel, E.** (2011). *Cultural Rhetoric and English as a Second Language*. Routledge.
4. **Stern, H. H.** (1992). *Issues and Options in Language Teaching*. Oxford University Press.
5. **Risager, K.** (2007). *Language and Culture: Global Flows and Local Complexity*. Multilingual Matters.
6. **Bennett, M. J.** (1993). *Towards Ethnorelativism: A Developmental Model of Intercultural Sensitivity*. In *Education for the Intercultural Experience*. Intercultural Press.
7. **Schumann, J. H.** (1978). *The Pidginization Process: A Model for Second Language Acquisition*. *Language Learning*, 28(3), 367-379.